

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้ง ของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

An integrated way of improving the quality of life under the community economy

Concept of the Pha Noi Subdistrict Community Organization Council

Wang Saphung District, Loei Province

วิชญ์ มะลิตัน พรหมพงษ์ มหพรพงษ์ สุรยุทธ สุระท้าว 3 E-mail: wich.mal@lru.ac.th โทรศัพท์: 08-1058-9117

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เป็นการวิจัยที่ตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เพื่อการยกระดับ คุณภาพชีวิตประชาชนที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาของทุกภาคส่วน ดังนั้นการวิจัยครั้งจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนา คุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ใช้ การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือคือประเด็นสนทนากลุ่มและค้นหาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และ ประเมินความพึงพอใจในการทำงาน มีกลุ่มเป้าหมายคือผู้นำชุมชนหรือกรรมการ จำนวน 19 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา ประกอบผลการประเมินความพึงพอใจในการทั้งการข้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ต้องการรวมตัวเป็นกลุ่มธุรกิจหนึ่งเดียว ภายใต้การเชื่อมร้อยสินค้าทั้งมวลให้เป็นตราสินค้าเดียวกัน จากจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปลูก ผักอินทรีย์ กลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์ และกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และดินพร้อมปลูก เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลจากการ ทดลองจัดกิจกรรมทั้งสามกลุ่มพบว่ายังขาดความต่อเนื่องเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเพราะยังหาจุดร่วมไม่ได้แต่ข้อดี ของการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนจะทำให้กำหนดราคาและรูปแบบตามต้องการได้มากขึ้น และผลการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการ พัฒนากลุ่มพบว่ามีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ($\overline{X}=4.42~\mathrm{SD}=0.34$)

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการ กระบวนการมีส่วนร่วม ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้ง

Abstract

Guidelines for improving the quality of life integrated under the community economic thinking is the founder of the Pha Noi Sub-district Community Organization Council. Wang Saphung District, Loei Province, is a research that responds to the local development strategy of Loei Rajabhat University. To improve the quality of life of the people, which is the development goal of all sectors. Therefore, the purpose of this research was to study the integrated quality of life development approach based on community economic thinking as the starting point of the Pha Noi Sub-district Community Organization Council. Wang Saphung District, Loei Province. Qualitative research using participatory processes. The tool is focus groups and finding ways to develop the community economy and assess job satisfaction The target group was community leaders or committee members, totaling 19 people. Data were analyzed by describing the results of satisfaction assessment using percentage, mean and standard deviation. The results show that community economic groups want to consolidate into a single business group. Under the connection of all products to be the same brand from 3 groups, namely organic vegetable growing group organic rice planting group and the production of organic fertilizers and ready-to-plant soil to drive towards sustainable development The results from the experimental activities of the three groups showed that there was still a lack of continuity between the groups because they

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² ดร. สาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³ ดร. ประธานขบวนสภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดเลย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน



การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566 "งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน"

could not find common ground but the advantages of community economic development will make it possible to set prices and patterns as needed more. And the satisfaction assessment results of participating in group development activities were found to be at a high average level (= 4.42 SD = 0.34).

Keywords: Integrated quality of life, development approach participatory, process Based on community economic thinking

ความเป็นมาของการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มเป็นที่เรื่องสำคัญโดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มเปราะบางในชุมชนท้องถิ่น ต่างๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เข้าถึงบริการสาธารณะต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ภายใต้สถานการณ์การ แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 (โควิด19) ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าครองชีพสูง ราคาปัจจัยการผลิตสูง ทำให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อย คนยากจน กลุ่มเปราะบาง บางครอบครัวขาดแคลนอาหาร เครื่องอุปโภค บริโภค ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง การดำเนินงานของ หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่หนุนเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน ต่างทำงานตามเป้าหมายเพื่อให้บรรลุภารกิจและตัวชี้วัดของ องค์กรตนเอง ขาดการบูรณาการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ เกิดความสับสนในการมีส่วนร่วมและการเข้ารับบริการ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์, 2565 : 1)

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2565:12) กล่าวถึงความคาดหวังที่จะพัฒนาให้มีเวทีออกแบบงานพัฒนาของ กลุ่มเปราะบางและประชาชนในพื้นที่ร่วมกันจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชนและตำบลอย่างมีส่วนร่วม ผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. ที่เป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้การกำกับของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกำหนดให้มีกิจกรรมสนับสนุนงานพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน โดยเฉพาะการพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่มีกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานการพัฒนาที่อยู่ อาศัยของผู้มีรายได้น้อย และสภาองค์กรชุมชนชนตำบลที่ทำบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาศี ต่างๆ ในพื้นที่เข้ามาสนับสนุนการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น และเป็น องค์ประกอบหนึ่งในการบูรณาการเคลื่อนงานกับศูนย์ช่วยเหลือสังคมตำบล และการดำเนินงานขับเคลื่อนให้ขบวนองค์กรชุมชนในพื้นที่ ระดับตำบลเป็นหลักรับผิดชอบดำเนินการ ใช้กระบวนการทำงานของศูนย์ ปฏิบัติตามบทบาทด้านการพัฒนาคนสร้างเครือข่าย ประชาชนภายใต้สภาองค์กรชุมชนตำบล เชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และ ควรกำหนดเกณฑ์ชี้วัดในแต่ละระดับให้ชัดเจน ต้องไม่เพิ่มภาระงานให้กับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ แต่ให้เป็นการทำงานเชื่อมโยงกับงานหลัก และเชื่อมโยงกับกลไกคณะทำงานชุดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างยั่งยืน เพิ่มคนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานเพื่อชุมชนและ สังคมให้มากขึ้น บูรณาการการทำงานกับหน่วยอื่นๆ การวิเคราะห์ถึงข้อจำกัดในการดำเนินงาน กำหนดบทบาทการพัฒนาของชุมชน

การบูรณาการทำงานร่วมทุกส่วนงานในการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่อยู่อาศัยและคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อ ส่งเสริมการมีคุณภาพชีวิตที่ดีให้มีแนวทางการบูรณาการงานร่วมกันกับพื้นที่ และกลไกที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อมูล TPMAP เป็นเครื่องมือ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาชุมชนตามแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ได้ดำเนินการร่วมกัน มีการบูรณาการทำงานในพื้นที่เพื่อให้มีการจัดการ ข้อมูลร่วม รวมถึงใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาให้มีข้อเสนอเชิงนโยบายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อ ผลักดันให้มีกฎหมายหรือนโยบายที่เอื้อต่อการดำเนินงาน และเกิดความร่วมมือกันระหว่างผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และ ผู้แทนหน่วยงาน มีโครงสร้างกลไกการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม เกิดแผนพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของประชาชนแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มคนยากจน กลุ่มผู้มีรายได้น้อย กลุ่มเปราะบางในพื้นที่เป้าหมาย การเชื่อมโยงผลักดัน แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) เพื่อประกอบเป็นแผนพัฒนาจังหวัด การผลักดันแก้ไขปัญหาของชุมชนในทุกระดับ การออกแบบและวางแผนการขับเคลื่อนร่วมกัน ผลักดันเป็นนโยบายการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มเปราะบางอย่างยั่งยืนต่อไป (สำนักงานพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย , 2565 : 3)

เศรษฐกิจชุมชนถือได้ว่าเป็นแนวคิด แนวทาง หรือรูปแบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ในปัจจุบันถือว่าได้รับความ สนใจเป็นอย่างมากในด้านการเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาคุณภาพชีวิตทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจฐานราก โดยเริ่มจากการที่เศรษฐกิจชุมชนได้อยู่ในกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่ประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจในปี 2540 ประกอบกับพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ได้พระราชทานพระราชดำรัสในเรื่อง



การประชุมวิชาการระดับชาติ ราชภัฏเลยวิชาการ ครั้งที่ 9 ประจำปี พ.ศ. 2566 "งานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับเสรษฐกิจมูลค่าสูงของชุมชน"

เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ที่ได้เน้นคน เป็น ศูนย์กลางของการพัฒนา และต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา เป็นกรอบแนวความคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมหภาคของไทย เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุล ยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน และที่ สำคัญรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ก็ได้บัญญัติให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายพื้นฐาน ของรัฐในด้านเศรษฐกิจนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จนกระทั่งถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2562 ซึ่งกำหนดให้เศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นแนวคิดด้านเศรษฐกิจที่มีมัยทางหลักการและแนวคิดที่มี ความสอดคล้องกัน กล่าวคือเศรษฐกิจชุมชนเป็นแนวคิดทางเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นตัวตั้งของการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตั้งแต่การผลิต การบริโภค และ การจำหน่าย คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับ ผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ จากการใช้ทุนของชุมชน และจากศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชน ซึ่งมีความ สอดคล้องกับแนวคิด ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ยึดหลักการการผลิตและการบริโภคบนความพอประมาณ มีเหตุผล มีความ สมดุล และมีภูมิคุ้มกันที่ดีเป็นพื้นฐานการพัฒนาทุกเรื่อง รวมทั้งเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการพึ่งพา ตนเองได้ในยุคโลกกภิวัฒน์ซึ่งแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจทั้งสองนี้ถือว่าเป็นแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ของชุมชนได้ ()

สภาองค์กรชุมชนตำบล จังหวัดเลย. (2565:15-17) กล่าวว่าในรอบหลายปีที่ผ่านมาได้ให้การสนับสนุนให้กลุ่มองค์กร เศรษฐกิจและทุนชุมชน ได้มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (CBMC : Community Business Model Canvas) ด้วยการส่งเสริมความ เข้มแข็ง "ขีดความสามารถขององค์กรชุมชนในการทำธุรกิจ" (Capacity building) ด้วยกระบวนการให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการ วิเคราะห์ศักยภาพ วิเคราะห์ทุนภายในชุมชนของตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ "ปรับเปลี่ยนวิธีคิด" (Mind set) จากการทำธุรกิจ ชุมชนที่ใช้ "เงินเป็นตัวตั้ง" มาเป็นการใช้ "ทุนที่ปัจจัยทางการผลิต" ที่ประกอบด้วย ธรรมชาติ ทุนที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้าง ขึ้น และหนึ่งสมองสองมือ มาเป็นตัวตั้ง และพัฒนา "ทักษะความสามารถ" (Skill set) ในการจัดทำธุรกิจชุมชนจาก "มวยวัด" มาเป็น "มืออาชีพ" และให้องค์กรชุมชนเกิดความมั่นใจว่า "องค์กรชุมชนสามารถจัดการธุรกิจได้ด้วยตนเอง" เป็นธุรกิจเพื่อชุมชน เกิดการ ช่วยเหลือเอื้อเพื้อแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็น "เครือข่าย" (Network) การเรียนรู้ ที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ในพื้นที่ที่ หลากหลาย ทั้งผู้คน ชุมชน วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนภายใต้คุณลักษณะ 8 ประการ ของ ชุมชนท้องถิ่นที่มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจ ของพื้นที่/ตำบล 2) มีการตั้งเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน และตัวชี้วัดความสำเร็จ 3) มีการจัด กลไกรับผิดชอบการทำงาน เช่น สภาองค์กรชุมชน องค์กรการเงิน กองทุน และกลุ่มต่างๆ 4) มีการเชื่อมโยงความรำเร็จ 3) มีการจัด กลไกรับผิดชอบการทำงาน เช่น สภาองค์กรชุมชน องค์กรการเงิน กองทุน และกลุ่มต่างๆ 6) มีเวทีเรียนรู้ สรุปบทเรียน และจัดการ พัฒนาที่เกี่ยวข้อง 5) มีการดำเนินการตามแผน เชื่อมโยงแผนไปสู่การพัฒนาด้านอีนงเบ็นรูปธรรม หรือเห็นผลได้อย่างชัดเจน และจัดการ ความรู้ กอดความรู้จากการทำงาน 7) มีผลการเปลี่ยนแปลงจากการทำงานตามแผนอย่างเป็นรูปธรรม หรือเห็นผลได้อย่างชัดเจน และ 8) มีการยดงงาน ขยายผลงานในเชิงพื้นที่ และนโยบาย

ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลยตำบลผาน้อย แยกออกจากตำบลวังสะพุง เดิมมี 11 หมู่บ้าน ที่มาของชื่อผาน้อยนั้น ตั้งชื่อตามผาน้อยซึ่งเป็นภูผาหินสามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด มีความสวยงาม ปัจจุบันเป็นตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของ อำเภอวังสะพุง มีจำนวนหมู่บ้าน 19 หมู่บ้าน มีนายณรงค์ วงษา เป็นกำนันตำบลผาน้อย โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย ตั้งอยู่ บ้านโคกมน หมู่ที่ 6 ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอวังสะพุง อยู่หางจากอำเภอวังสะพุง ประมาณ 17 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเลย ประมาณ 38 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 89.01 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 55,687.5 ไร่ จากรายงานประจำปีของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย ประจำปี 2565 พบว่าชุมชนมีปัญหา 1) ปัญหาความยากจน ของประชาชนกลุ่มเปาะบาง คุณภาพชีวิตต่ำทั้งด้านที่อยู่อาศัย ด้านรายได้ ด้านสุขภาพ และด้านสังคม 2) ปัญหาราคาผลผลิตจาก อาชีพหลักและอาชีพรอง ตกต่ำ ตลาดรองรับมีน้อย ช่องทางจัดจำหน่ายมีจำกัด และ 3) การดำรงชีวิตยังต้องพึ่งพิงปัจจัยภายนอกเป็น หลัก ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน ดังนั้นหากมีการวิจัยเพื่อ ค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย จะก่อให้เกิดความคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย



วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อค้นหา แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้ง ของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอ วังสะพุง จังหวัดเลย โดยการใช้วิธีสรุปข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้วิจัย กับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพจะตั้งอยู่บน ปรัชญาที่ใช้เหตุผลเชิงอุปนัย เน้นการศึกษาแบบเจาะลึกและแคบ แต่มองจากหลายมิติและพิจารณาภาพรวมเมื่อรวมกับกระบวนการมี ส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนแล้วจะก่อให้เกิดผลดีในรูปแบบของความเป็นจริงในขณะดำเนินงานควบคู่กันไปด้วย

2. กลุ่มเป้าหมาย

2.1 กลุ่มผู้นำการพัฒนา

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายด้านการจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เป็นผู้นำชุมชนหรือ กรรมการ ชุมชนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน ร่วมการจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อสร้างกระบวนการระดมสมองที่จะร่วมกันหาวิธีการที่จะ นำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบล ผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ด้านการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพราะต้องการให้ผู้รับการสัมภาษณ์สามารถแสดงความ คิดเห็นได้อย่างเต็มที่ มีกลุ่มเป้าหมายคือประธานกลุ่มอาชีพในชุมชน ทั้งสิ้น 38 คน จาก 19 ชุมชนๆ ละ 2 คน คือ หมู่ที่ 1 บ้านผาน้อย หมู่ที่ 2 บ้านกุดแก หมู่ที่ 3 บ้านโนนวังแท่น หมู่ที่ 4 บ้านวังแท่น หมู่ที่ 5 บ้านหนองขาม หมู่ที่ 6 บ้านโคกมน หมู่ที่ 7 บ้านโคกแฝก หมู่ที่ 8 บ้านโนนกกจาน หมู่ที่ 9 บ้านโนนฟากเลย หมู่ที่ 10 บ้านลุ่ม หมู่ที่ 11 บ้านโนนกกหาด หมู่ที่ 12 บ้านศรีสงคราม หมู่ที่ 13 บ้านกลาง หมู่ที่ 14 บ้านปทุมวัน หมู่ที่ 15 บ้านศรีสุวรรณ หมู่ที่ 16 บ้านกกเต็น หมู่ที่ 17 บ้านเมตตา หมู่ที่ 18 บ้านโนนงาม และ หมู่ที่ 19 บ้านวังใหม่

ด้านการตอบแบบประเมิน ใช้กลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมดทั้งการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์ หลังเสร็จสิ้น โครงการ ซึ่งเป็นการประเมินความพึงพอใจต่อแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้ง ของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

2.2 กลุ่มภาคีร่วมพัฒนา

- 1) เวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กลุ่มเป้าหมายนักศึกษาคือ (1) นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ที่เรียนใน สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน เข้าร่วมดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน (2) นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพัฒนาสังคม เป็น ผู้สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้ง ของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย เป็นผู้ร่วมประสานงาน ร่วมดำเนินงานและร่วมประเมินผล จำนวน 5 คน
- 2) การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพราะต้องการให้ผู้ที่ถูกสัมภาษณ์สามารถแสดงความ คิดเห็นได้อย่างเต็มที่ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลผาน้อย 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลผาน้อย 1 คน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลผาน้อย 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาน้อย 1 คน เกษตรตำบลผาน้อย 1 คน ผู้ปฏิบัติงานในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งมหาวิทยาลัย (U2T) จำนวน 6 คน
- 3) ด้านการตอบแบบประเมิน ใช้กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมกระบวนการทั้งหมดและกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ตอบแบบ ประเมิน หลังเสร็จสิ้นโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินความพึงพอใจต่อแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิด เศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือคือประเด็นการสนทนากลุ่ม ประกอบไปด้วย กระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่การร่วมคิด ร่วม วางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบ บูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แต่กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้ค้นหาคำตอบแนว ทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

แบบประเมินความพึงพอใจใช้แบบประเมินจำนวน 5 ตัวเลือก คือมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แล้วแปล ผลที่ได้จากแบบประเมินแล้ววิเคราะห์ผลที่ได้



4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในระยะนี้ใช้เวลา 14 เดือน คือเดือนตุลาคม 2564 ถึง พฤศจิกายน 2565 มีขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลดังนี้

- 1) ระยะที่ 1 (เดือนตุลาคม) รวบรวมข้้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบ บูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
- 2) ระยะที่ 2 (เดือนพฤศจิกายน) ส่งแบบประเมินให้ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจข้อคำถามว่ามีความเหมาะสมกับการ วิจัยเพื่อที่จะค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบล ผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
- 3) ระยะที่ 3 (ธันวาคม มิถุนายน) เมื่อได้แบบประเมินที่เหมาะสมแล้ว ผู้วิจัยลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลการวิจัย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และดำเนินโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการ ภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชนตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
- 4) ระยะที่ 4 (กรกฎาคม พฤศจิกายน) รวบรวมผลการดำเนินงาน จัดทำเวที สร้างกระบวนการคืนข้อมูลให้กับ ชุมชนและนำเสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยกระบวนการในการตีความเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา เมื่อได้ อ่านเนื้อความที่เป็นข้อมูลร้อยแก้ว จากทุกแหล่งข้อมูลอย่างละเอียดและถี่ถ้วนจนตกผลึก (Internal validity) และใช้การวิเคราะห์ แบบประเมินความพึงพอใจเพื่อประเมินกระบวนการกลุ่มและการจัดดำเนินงานวิจัยประกอบการตัดสินใจอธิบายปรากฏการณ์

กรอบแนวคิดการดำเนินงาน

งานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การใช้กรอบแนวคิดจึงอาศัยแนวทางการ ดำเนินงานควบคู่กับสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดในแต่ละกิจกรรมโดยในการวิจัยครั้งนี้มีกรอบการดำเนินงานวิจัยดังนี้

| ขั้นตอนที่ 1 : ขั้นการสร้างความตระหนักและกระตุ้นความสนใจของ กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย : เป็นกลุ่มผู้นำชุมชนหรือกรรมการ หมู่ละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 19 คน วิธีการ : การจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) | ผลที่ได้ : กลุ่มเป้าหมายตั้งใจรับข้อมูลจนก่อให้เกิดการ พูดคุยแลกเปลี่ยนและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมขึ้น |
|---|--|
| ขั้นตอนที่ 2 : ขั้นเตรียมการ กลุ่มเป้าหมาย : 1) นักศึกษาระดับ ปริญญาตรี 10 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 5 คน 2) นายก อบต.ผาน้อย ปลัด อบต.ผาน้อย เกษตรตำบลผาน้อย ผู้อำนวยการ รพ.สต.ผาน้อย ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านผาน้อย จำนวน 5 คน วิธีการ : การสัมภาษณ์และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม | ผลที่ได้ : กลุ่มเป้าหมายมีการแบ่งหน้าที่กันเองตาม แนวคิดการมีส่วนร่วมที่ดี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับนักศึกษาและชุมชนขึ้น |
| ขั้นตอนที่ 3 : ขั้นปฏิบัติการ กลุ่มเป้าหมาย : ผู้นำชุมชน ประธานกลุ่มอาชีพ นักศึกษา ผู้ปฏิบัติงาน U2T และชาวบ้านที่สนใจอยากร่วมกิจกรรมวิจัย วิธการ : ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม | ผลที่ได้ : มีกิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะด้านการ ผลิตสินค้าเพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน แล้วร่วมกันสรุป ผลการวิจัยเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบ บูรณาการ |
| ขั้นตอนที่ 4 : ขั้นประเมินผล กลุ่มเป้าหมาย : 1) กลุ่มผู้นำ กลุ่มอาชีพและชุมชน 2) กลุ่มนักศึกษา วิธการ : การจัดเวทีสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) วิธีการ สัมภาษณ์ และใช้แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรม | ผลที่ได้ : กลุ่มเป้าหมายแสดงออกถึงความรับผิดชอบ และการพัฒนากลุ่ม |

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย



ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า

1. ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการสร้างความตระหนักและกระตุ้นความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย โดยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ขี้แจงวัตถุประสงค์ และเป้าประสงค์การวิจัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษาที่เข้าร่วมทั้งระดับปริญญาตรีและโทกับ ชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดดำเนินการ ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายนั้นจะต้องให้ข้อมูลที่เป็นจริงในทุกกระบวนการ ผลการ ดำเนินการขั้นตอนนี้พบว่าทั้งนักศึกษาและชุมชนมีความกระตือรือร้น ให้ความสนใจและแลกเปลี่ยนชักถามกันมากขึ้น และร่วมกัน กำหนดที่ปรึกษาใน 3 กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน คือ 1) กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษ กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ทำหน้าที่เป็นที่ ปรึกษากลุ่ม 2) กิจกรรมจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพและดินพร้อมปลูก กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากลุ่ม และ3) กิจกรรมข้าวอินทรีย์ กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 19 ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากลุ่ม จากการสนทนากลุ่มพบว่ามีแนวทางการใช้หลักการ พัฒนาชุมชน 2 อย่างคือ 1) จะใช้วิธีดำเนินงานแบบประชาธิปไตย (Democracy) โดยมีความเห็นร่วมกันว่าการพัฒนาชุมชนจะต้องนำ การทำงานในรูปของระบอบประชาธิปไตยมาใช้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักคิดด้วยตนเอง รู้จักอภิปรายและแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันทำงานตามข้อตกลงที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ ยึดถือในเสียงข้างมากและรับฟังเสียงข้างน้อย (Rule of Majority, Right of Minority) และ2) ชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-reliance) เนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองให้มาก ทั้งทางกว้างและเข้ากับสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การ พัฒนาจึงมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จสูง ดังภาพประกอบที่ 2





ภาพประกอบที่ 2 การสร้างความตระหนักและกระตุ้นความสนใจของกลุ่มเป้าหมายร่วมกัน

2. ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเตรียมการ ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยและนักศึกษาเข้าไปสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนด้วยการร่วมเรียนรู้ ภูมิปัญญาและใช้หลักการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน พบว่าคือ 1) กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษ จะมีการแบ่งพื้นที่ปลูกออกเป็น 3 แปลงใหญ่เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารและการจัดการ ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจาก สถาบันพัฒนาองค์กร ชุมชน (องค์การมหาชน) จำนวน 100,000 บาท 2) กิจกรรมจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพและดินพร้อมปลูก จะมีการประสานขอกากน้ำตาล จากโรงงานน้ำตาล ซึ่งกิจกรรมนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจาก โครงการ U2T มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และมีการ อนุมัติแผนของ อบต.ผาน้อยไว้สำหรับต่อเนื่องในปีต่อไป และ3) กิจกรรมข้าวอินทรีย์ เป็นกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากอำเภอให้ มีกิจกรรมเอาแรงและยังได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) จำนวน 80,000 บาท และจากการสัมภาษณ์ความสำเร็จของขั้นเตรียมการ คือ 1) ทำงานกับผู้นำท้องถิ่น (Local Leader) ทั้งนี้เพราะผู้นำที่เป็น ทางการ คือ มีบทบาท ตำแหน่งหน้าที่ ตามที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ครูในหมู่บ้านหรือตำบล และ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ ผู้นำที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือและมีบทบาทในการชี้นำการพัฒนา เช่น ภูมิปัญญาชุมชน คนเฒ่า คนแก่ จ้ำ พระสงฆ์ เป็นต้น 2) ทำงานโดยใช้หลักประสานงาน (Co-ordination) ในชุมชนใดที่มีสมาคม สถาบัน มหาวิทยาลัย หรือ องค์กรอื่นใดอยู่ในชุมชนย่อมมีภาระหน้าที่ต้องเกี่ยวข้องกัน การดึงเอากำลังของกลุ่มอื่นมาใช้ในการพัฒนาจะมีโอกาสประสบ ความสำเร็จสูงกว่าการทำคนเดียว ซึ่งในขั้นนี้กลุ่มมีการประสานผู้มีความรู้มาช่วยสอนเทคนิคการควบคุมการผลิตสินค้าให้ได้มาตรฐาน ได้แก่ นายอำนาจ โยธี กำนันตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอวังสะพุง มาเป็นวิทยากร มีการเชิญเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัด เลย มาสอนการผลิต การแปรรูปสินค้ามาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ ให้กับกลุ่ม และจากการสนากาลุมพบว่ามีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้



ร่วมกันกับชุมชน จนทำให้เห็นลักษณะความเป็นผู้นำและบทบาทของความเป็นนักพัฒนาที่ได้รับการหล่อหลอม แม้ว่าระบบคิดจะยังไม่ รอบด้านแต่ถือได้ว่าการวิจัยนี้ได้พัฒนานักศึกษาและชมชนขึ้นอีกระดับหนึ่ง ดังภาพประกอบที่ 3





ภาพประกอบที่ 3 การเตรียมการของกลุ่มเป้าหมายร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นปฏิบัติการ

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำนักศึกษาเข้าไปร่วมกับชุมชนจัดทำโครงการโดยใช้กิจกรรมกรมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชนใน กระบวนการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าในการสนทนากลุ่ม นั้นทุกกลุ่มเป้าหมายพยายามยึดแนวทางการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและด้านการพัฒนาชุมชน ภายใต้การทำกิจกรรมของกลุ่ม ทั้ง 3 กลุ่ม และในกระบวนการดำเนินงานที่จะก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมมีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษ

หลังจากที่กลุ่มนี้ขุ้มชนและนักศึกษาร่วมกันสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนแล้วพบว่าชุมชนต้องการทำโครงการ กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษหรือการปลูกผักแบบอินทรีย์ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีขนาดใหญ่ถึง 19 หมู่บ้าน และแต่ละหมู่บ้านล้วนแต่มี ตลาดประจำหมู่บ้าน มีเงินหมุนเวียนจำนวนไม่น้อย มีร้านอาหารจำนวนมาก สามารถผลิตและส่งขายได้ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนได้และการสร้างกลุ่มด้วยกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม นักศึกษาทั้งปริญญาตรีและปริญญาโทจึงร่วมกับชุมชนจัด กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะด้านการผลิตผักปลอดสารพิษ โดยจะทำในลักษณะปลูกผักแปลงใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 พื้นที่คือ พื้นที่ กลุ่มตอนเหนือ ประกอบด้วยผู้สนใจปลูกผักปลอดสารพิษในหมู่ 1-6 พื้นที่กลุ่มตอนกลาง ประกอบด้วยผู้สนใจปลูกผักในหมู่ 7-12 และพื้นที่กลุ่ม ตอนล่าง ประกอบด้วยผู้สนใจปลูกผักปลอดสารพิษในหมู่ 13-19 โดยทาง อบต.ผาน้อยร่วมกับสำนักงานเกษตร มาเป็นวิทยากรให้ 2 วัน โดยก่อนเริ่มโครงการได้มีการชี้แจง ทำความเข้าใจถึงประโยชน์และการรวมกลุ่ม หลังจากนั้นจึงให้กลุ่มทั้ง 3 กลุ่มได้ทดลอง ปฏิบัติการทำปุ๋ยชีวภาพชุมชนตามที่ต้องการแล้วลงพื้นที่จัดการแปลงผักตามกิจกรรมที่ได้อบรม ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มชุมชนพบว่า ส่วนมากเห็นว่าการมีนักศึกษาเข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทำให้กลุ่มมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรม สนใจและเข้ามามีส่วนร่วมมาก ขึ้นเพราะอยากรู้ว่าจะมีอะไรใหม่ๆ เข้ามาพัฒนากลุ่มบ้าง และนักศึกษาก็เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและนำไปเป็น แนวทางการพัฒนากลุ่มอื่นต่อไปได้ ดังภาพประกอบที่ 4





ภาพประกอบที่ 4 การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ



กลุ่มที่ 2 คือ กิจกรรมจัดทำปุ๋ยหมักชีวภาพและดินพร้อมปลูก

กิจกรรมนี้เดิมเป็นโครงการ 9101 แต่เมื่อหมดงบประมาณกิจกรรมได้หยุดไป แต่อุปกรณ์หลักๆ ยังคงมีอยู่ หลังจากที่ กลุ่มเป้าหมายเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการเตรียมชุมชนและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนแล้ว ผลการสนทนาพบว่าชุมชน ต้องการทำโครงการต่อยอดกิจกรรมทำปุ๋ยหมักชีวภาพและผลิตดินพร้อมปลูก ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีการทำการเกษตรเป็นหลัก มีกลุ่มผู้ ปลูกผักปลอดสารพิษ และมีผักที่ทุกบ้านต้องปลูก และทางโรงงานน้ำตาลเองยังสนับสนุนกิจกรรมชุมชนด้วยการให้กากน้ำตาลฟรีและ นอกจากนั้นยังมีกลุ่มธุรกิจชุมชนที่ได้ตั้งมาแล้วเพื่อเตรียมจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แต่ยังไม่สามารถจดทะเบียนได้เพราะยัง ขาดผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม กลุ่มเป้าหมายจึงมีมติให้เสร็จการวิจัยแล้วควรจดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจ โดยก่อนเริ่มโครงการผู้วิจัยได้ชี้แจง ทำความเข้าใจถึงประโยชน์และการทำงานเป็นทีม และได้เริ่มการทดลองผลิตสินค้าชุมชน ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายชุมชน พบว่าส่วนมากเห็นว่าการมีนักศึกษาเข้ามาร่วมกิจกรรมเป็นสิ่งที่ดีเพราะสามารถดึงเอาวัยรุ่นของหมู่บ้านและเด็กเข้ามาร่วมกิจกรรมได้ ส่วนนักศึกษาเองมีความเห็นว่าการเข้ามาทำงานกับชุมชนถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีเพราะเหมือนมีห้องปฏิบัติการแบบมีชีวิตที่สามารถสื่อสาร จับต้องและเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ดังภาพประกอบที่ 5





ภาพประกอบที่ 5 การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มทำปุ๋ยหมักชีวภาพและดินพร้อมปลูก

กลุ่มที่ 3 คือ กิจกรรมปลูกข้าวอินทรีย์

กิจกรรมการปลูกข้าวอินทรีย์นั้นเป็นผลมาจากการที่สำนักงานอำเภอวังสะพุงได้จัดกิจกรรมเอามื้อสามัคคีที่ตำบล ผาน้อยอยู่บ่อยๆ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำให้เป็นกิจกรรมหลักของตำบล หลังจากที่ได้เข้าไปเตรียมชุมชนและสร้างกระบวนการมี ส่วนร่วมกับชุมชนแล้วพบว่าชุมชนต้องการทำกิจกรรมปลูกข้าวอินทรีย์ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีตลาดชุมชนเป็นทางผ่านเชื่อมอำเภอ ระหว่างอำเภอนาด้วงและอำเภอวังสะพุง ทำให้มีความต้องการสินค้าประเภทอาหารที่เป็นของฝากได้ด้วย และที่สำคัญมีภูมิปัญญาที่ทำ ข้าวอินทรีย์ขายมานานแล้วคือลุงทองคำ และการเข้าไปร่วมเรียนรู้การทำข้าวอินทรีย์เป็นกิจกรรมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการ สร้างความรู้ด้วยกิจกรรมการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม นักศึกษาจึงร่วมกับชุมชนจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะด้านการผลิตข้าว อินทรีย์ โดยร่วมกับสำนักสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม อบต.ผาน้อย มาร่วมอบรมนักศึกษาและสอนสมาชิกกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์ 1 วัน โดยเริ่มตั้งแต่เตรียมเมล็ด เตรียมพื้นที่ เตรียมความรู้ทั้งหมด โดยก่อนเริ่มโครงการมีการชี้แจง ทำความเข้าใจถึงประโยชน์และการ รวมกลุ่ม หลังจากนั้นจึงให้กลุ่มได้ทดลองปฏิบัติการเตรียมเมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยหมักตามที่ต้องการ ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มที่เข้าร่วม พบว่าส่วนมากเห็นว่าการมีนักศึกษาเข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทำให้กลุ่มมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรม สนใจและเข้ามามีส่วน ร่วมมากขึ้น ดังภาพประกอบที่ 6





ภาพประกอบที่ 6 การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มปลูกข้าวอินทรีย์



4. ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน

4.1 ขั้นประเมินผลด้วยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์

โดยในกระบวนการนี้ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มเป้าหมายสรุปผลการเรียนรู้ร่วมกันขณะดำเนินโครงการ ประโยชน์ที่ได้รับจากการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และนำมาพูดคุยในเวทีสนทนากลุ่มเพื่อช่วยกันวิเคราะห์หาสิ่งที่ได้รับจากการทำวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่มมีความเห็นร่วมกันว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการบนฐานคิดกลุ่ม ธุรกิจชุมชนนั้น ต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้เกิดการตระหนักรู้ ตระหนักคิดร่วมกัน คนที่อยู่วงนอกเริ่มมีความสนใจและอยาก เข้ามาร่วมในกระบวนการมากขึ้น แต่การทำกิจกรรมครั้งนี้ยังขาดความต่อเนื่อง ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ส่วนมากเห็นว่า การเข้าร่วมทำให้ตนเองมีการแสดงออกถึงความรับผิดชอบและความกล้าเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าถาม มากขึ้น และมีการใช้กระบวนการมี ส่วนร่วมเป็นอย่างดี มีการร่วมคิดตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรม เริ่มวางแผนการทำงานโครงงานต่างๆ การเข้าชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน การร่วมดำเนินกิจกรรมมีการเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มอย่างพร้อมเพรียง มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมว่ามีความ เหมาะสมหรือไม่เพียงใด มีปัญหาอะไรบ้างเพื่อนำไปสู่การแก้ไขต่อไป และร่วมกันรับผลประโยชน์เมื่อเสร็จสิ้นโครงงานนี้ทุกคนรู้สึกรัก และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนแล้ว นักศึกษายังเข้าไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนอยู่ต่อ ได้อย่างเนืองๆ ดังภาพประกอบที่ 7





ภาพประกอบที่ 7 การประชุมเพื่อประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน

4.2 ขั้นประเมินผล

1) การประเมินความพึงพอใจด้วยการสัมภาษณ์

จากผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มข้าราชการ (นายก อบต. ปลัด อบต. เกษตรตำบล ผอ.รพ.สต. ผอ.รร.บ้านผาน้อย) พบว่าส่วนมากเห็นว่าการมีนักศึกษาเข้ามาร่วมกิจกรรมกับกลุ่มทำให้กลุ่มมีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรม สนใจและเข้ามามีส่วน ร่วมมากขึ้นเพราะอยากรู้ว่าจะมีอะไรใหม่ๆ เข้ามาพัฒนากลุ่มบ้าง และนักศึกษาก็สามารถทำงานได้ง่ายขึ้น ทุกกลุ่มมีความเห็น สอดคล้องกันว่าการร่วมคิด ร่วมทำกับกลุ่มคนรุ่นใหม่จะทำให้คนในชุมชนอยากเข้ามาร่วมมากขึ้น กลุ่มผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชนมี ความเห็นด้วยกับกระบวนการดังกล่าวนี้ ในส่วนของคณะกรรมการกลุ่มที่เข้ามาร่วมทำงานและสังเกตการวิจัย ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการ พัฒนาในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและช่องทางการจัดจำหน่ายในระบบออนไลน์ที่หลากหลายมากขึ้น

2) การประเมินด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาและชุมชนเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการมี ส่วนร่วม พบว่า โดยภาพรวมความพึงพอใจต่อการพัฒนากลุ่มธุรกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษากับชุมชนพบว่า มีระดับความ พึงพอใจในระดับมาก ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.42 SD = 0.34) ดังตารางที่ 1



ตารางที่ 1 แสดงความพึงพอใจต่อการจัดการดำเนินโครงการวิจัย

| ที่ | | ระดับความพึงพอใจ | | | |
|------------------------------------|---|------------------|------|----------------|--|
| | รายการ | | SD | ความหมาย | |
| 1) ด้านความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม | | | | | |
| 1 | การจัดกระบวนการด้วยการมีส่วนร่วมทำให้สามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น | 4.42 | 0.48 | ระดับมาก | |
| 2 | การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนทำให้ทำงานง่ายและสนุกขึ้น | 4.55 | 0.20 | ระดับมากที่สุด | |
| 3 | กระบวนการมีส่วนร่วมทำให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม | 4.05 | 0.53 | ระดับมาก | |
| 4 | การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดความผูกพันกันในชุมชนขึ้น | 4.60 | 0.71 | ระดับมากที่สุด | |
| | รวม | 4.40 | 0.48 | ระดับมาก | |
| 2) ชื่ | ก้านการนำความรู้ไปใช้ | | | | |
| 1 | ก่อนทำโครงการท่านไม่เคยรู้เรื่องนี้มาก่อน | 4.56 | 0.53 | ระดับมากที่สุด | |
| 2 | การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น | 4.54 | 0.78 | ระดับมากที่สุด | |
| 3 | หลังจากทำโครงการแล้วท่านนำความรู้ไปใช้ได้ | 4.53 | 0.71 | ระดับมากที่สุด | |
| 4 | ท่านสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ | 4.13 | 0.50 | ระดับมาก · | |
| ภาท | เรวมการทำโครงการหล [ั] งการวิจ [ั] ยท่านมีความความรู้เพิ่มมากขึ้น | 4.21 | 0.93 | ระดับมาก | |
| | รวม | 4.44 | 0.63 | ระดับมากที่สุด | |
| | รวมทั้งสิ้น | 4.42 | 0.34 | ระดับมาก | |

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษามีพฤติกรรมแตกต่างออกไปจากปกติ คือมีตั้งใจฟัง มีการแลกเปลี่ยน ซักถาม แสดงความคิดเห็นเพิ่มมากขึ้น การสร้างกระบวนการเรียนรู้พร้อมกับให้นักศึกษาได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน จึงเป็นเรื่องที่ทำให้ชุมชนเริ่มให้ความสนใจและนักศึกษาเกิดความสนุกในการเรียน เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมใน ขั้นตอนต่างๆ ตามหลัก 5 ร่วมคือ ร่วมวางแผน ร่วมคิดโครงการ ร่วมดำเนินโครงการ ร่วมประเมินผลโครงการ และร่วมรับ ผลประโยชน์ในโครงการ ซึ่งการใช้การมีส่วนร่วมในงานพัฒนาชุมชนนี้สอดคล้องกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551 : 265) นิรันดร์ จงวุฒิ เวศย์ (2550 : 16) เสรี พงศ์พิศ (2554 : 35-39) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2552 : 45-46) เฉลียว บุรีภักดีและคณะ (2545 : 5) ธีระภัทรา เอกผาซัยสวัสดิ์. (2553 : 8-9) และวัชรินทร์ สายสาระ (2551 : 23-27) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าต้องเกิดจากการ เข้าร่วมให้ครบในทุกส่วนงาน และทุกฝ่าย ทุกขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การรับรู้และการรับผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ และสอดคล้อง กับงานวิจัยของ ทับทิม ยอยบุผา และคณะ (2559 : บทคัดย่อ) วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553) และ สอรัฐ มากบุญ (2552) ที่ พบว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้ก็ต่อเมื่อชุมชนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดกิจกรรมที่มาจากการมีส่วนร่วม และชุมชนจะยั่งยืนได้เมื่อเกิด ความเข้มแข็งภายในชุมชนเป็นพื้นฐานที่กรมการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่อาศัยพลังร่วมจากภายนอกคือพลังของนักศึกษา มาช่วย ผลักหรือกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักและกลับมาคิดถึงการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชนเอง แทนการกระตุ้นกลุ่มในชุมชนให้มี กระบวนการมีส่วนร่วมซึ่งจะใช้เวลามากและได้ประโยชน์เฉพาะชุมชน

บทสรุป

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการภายใต้ฐานคิดเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวตั้งของสภาองค์กรชุมชน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการนั้นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือ 1) ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการสร้างความตระหนักและกระตุ้นความสนใจ เป็นการชี้แจงและอธิบายให้เห็นประโยชน์ของการเรียนรู้ควบคู่ กันระหว่างนักศึกษาและชุมชนในรูปแบบจิตอาสา พบว่านักศึกษาและชุมชนเองต่างตั้งใจฟัง มีการแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น ซักถามมากขึ้น 2) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นเตรียมการ เป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับระหว่างนักศึกษาและชุมชนด้วยการร่วมเรียนรู้ ภูมิปัญญากับกลุ่มองค์กรชุมชนและใช้หลักการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการหนุนเสริมจิตอาสา พบว่าแต่ละกลุ่มได้เกิดกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์ของแต่ละฝ่าย 3) ขั้นตอนที่ 3 ขั้นปฏิบัติ นักศึกษาเข้าไปร่วมกับ



ชุมชนจัดทำโครงการโดยใช้กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 4) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผล เมื่อมีการเข้าไปสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมเรียนรู้ และจิตอาสาในการทำงานร่วมกับองค์กรกลุ่มชุมชน เสร็จสิ้นแล้วจึงได้มีการประเมินผลการดำเนินการ วิจัย พบว่าผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยทั้งนักศึกษาและชุมชนมีการแสดงออกถึงความรับผิดชอบและความกล้าเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าถาม มากขึ้น และมีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2565). รายงานประจำปี 2565. เอกสารถ่าย สำเนา
- เกียรติวัฒน์ วิชญากาญจน์. (2553). ศึกษาสภาพปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพลศึกษา สถาบันการพลศึกษา. **วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา** 3 (3), 71 – 85.
- คณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ. (2559). รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนากลไก ขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐระดับประเทศ. เอกสารถ่ายสำเนาเผยแพร่.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). การพัฒนาเด็กให้มีจิตสาธารณะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร สังคม และ ประเทศชาติ. กรุงเทพฯ. : อินโฟเพลส.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2543). ทรรศนะ แนวคิด แนวทางในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. **วารสาร** ราชบัณฑิตยสถาน. 1 (1),184 – 189.
- ณรัชช์อร ศรีทอง. (2558). **กระบวนการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ทับทิม ยอยบุผา และคณะ. (2559). รายงานการวิจัยเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพผู้ผลิตเส้นขนมจีน อบแห้งในเขตแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเลย. เลย : เอกสารถ่ายสำเนาเย็บเล่ม.
- ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์. (2553). **ชุมชนศึกษา (Community Study)**.กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). **กถาพัฒนากร**. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2560). **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา : จากความมั่งคั่งทางวัตถุสู่ความอยู่ดีมีสุข** ประชาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2552). **กระบวนการ และเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)
- พิสันติ์ ประทานชวโน. (2553). ชุมชนแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ:กระทรวงศึกษาธิการ
- มูลนิธิสัมมาชีพ. (2559). รายงานการประชุมวาระครบรอบ 7 ปี 13 กรกฎาคม 2559 มูลนิธิสัมมาชีพ. เอกสารถ่าย สำเนา
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2554). **หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทย อนุเคราะห์.
- วรวุฒิ โรมรัตนพันธ์. (2554). **ทฤษฎีการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ : ฟิสิกซ์เซ็นเตอร์.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553). รายงานผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบ ปัจจัยและ ตัวชี้วัดผลการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็งให้สังคมไทย. นนทบุรี : สุโขทัยธรรมาธิราช.
- สอรัฐ มากบุญ (2552). รายงานผลการวิจัยเรื่องกระบวนการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2565). รายงานผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการทำงานของสภาองค์กรชุมชน ในการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาคีพัฒนา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบบูรณาการโดยพื้นที่เป็นตัวตั้ง ร่วมกับ หน่วยงานกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. เอกสารถ่ายสำเนา เผยแพร่.